

مبنای مسئولیت مدنی
در قانون مجازات اسلامی جدید ۱۳۹۲
با مطالعه تطبیقی در حقوق انگلستان

تألیف:

سید ه صالحی

دانشجوی دکتری حقوق خصوصی

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: صالحی، سعید
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: مبانی مسئولیت مدنی در قانون مجازات اسلامی جدید ۱۳۹۲ با مطالعه تطبیقی در حقوق انگلیس / مولف سعیده صالحی.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۴.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۶۲-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
روضوع	: مسئولیت (حقوق) -- ایران
روضوع	: قانون مدنی -- ایران
روضوع	: حقوق جزا -- ایران
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ۲م ص/ KM۸۳۹
رده بندی یوبی	: ۳۴۷/۵۵۰۲
شماره ثبت	: ۳۹۵۶۴۰۲

هرگونه تکثیر کامل این کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
وارد ناشر دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

مبانی مسئولیت مدنی

در قانون مجازات اسلامی پدید ۱۳۹۴ مطالعه تطبیقی در حقوق انگلستان

تألیف: سعیده صالحی

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۴ تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است

دفتر مرکزی:

تهران، میدان انقلاب، خیابان وحید نظری، تقاطع ۱۲ فروردین پل، پلاک ۱۰

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۹۶۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۶۲-۹

ISBN: 978-600-193-462-9

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸

فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۷
مقدمه.....	۹
فصل نخست: مبنای مسئولیت مدنی در حقوق ایران	۱۳
بحث یکم: مبنای مسئولیت مدنی پزشکان در قانون مجازات اسلامی.....	۱۵
گفتار یکم: مبنای مسئولیت مدنی پزشک از نظر لزوم تقصیر در قانون مجازات اسلامی.....	۱۶
گفتار دوم: مبنای تقصیر در اخذ برائت از ضمان در قانون مجازات اسلامی.....	۱۸
مبحث دوم: مبنای مسئولیت مدنی قضات در حقوق ایران.....	۲۲
گفتار یکم: ورود خسارت و ضرر.....	۲۲
گفتار دوم: فعل زیانبار.....	۲۳
گفتار سوم: احراز رابطه سببیت بین عظیم قضایی و ورود خسارت.....	۲۵
مبحث سوم: مبنای مسئولیت مدنی تعدد اسباب در حقوق ایران.....	۲۶
گفتار یکم: اجتماع چند سبب در طول یک گفتار در قانون مجازات اسلامی.....	۲۹
گفتار دوم: اجتماع چند سبب در عرض یکدیگر.....	۳۵
گفتار سوم: مسئولیت مدنی ناشی از اجتماع سبب و ممانعت در قانون مجازات اسلامی.....	۳۹
مبحث چهارم: مبنای مسئولیت مدنی اموال در حقوق ایران.....	۴۷
گفتار اول: مسئولیت مدنی ناشی از مالکیت اموال منقول.....	۴۸
گفتار دوم: مسئولیت مدنی ناشی از اموال غیر منقول.....	۵۵

فصل دوم: مبنای مسئولیت مدنی در حقوق انگلستان ۶۱

مبحث یکم: مبنای مسئولیت مدنی پزشکان ۶۶

گفتار یکم: تقصیر پزشک ۶۶

گفتار دوم: ورود زیان ۶۷

گفتار سوم: رابطه سببیت ۶۸

مبحث دوم: مبنای مسئولیت مدنی قضات در حقوق انگلیس ۷۰

مبحث سوم: مبنای مسئولیت مدنی تعدد اسباب در حقوق انگلستان ۷۴

گفتار یکم: سبب سببیت در فرض اجتماع اسباب ۷۶

گفتار دوم: تقسیم مسئولیت و تقسیم خسارات ۸۰

گفتار سوم: تأثیر نصیر زیان دیده بر مسئولیت مدنی ۸۲

مبحث چهارم: مبنای مسئولیت مدنی اموال در حقوق انگلستان ۸۷

گفتار یکم: حقوق مالکین اموال متحول ۸۷

گفتار دوم: مسئولیت مدنی اموال غیر منقول ۹۱

نتیجه ۹۳

منابع ۹۹

پیشگفتار

از جمله مهمترین موضوعات اساسی در موضوع مسئولیت مدنی، میزان انطباق آن با عدالت اجتماعی است. تلاش همه قانونگذاران در طول تاریخ هدیره بر این اساس بوده است که قوانین و مقررات را بر اساس عدالت را وضع کنند و یکی از آن مقررات قانون مجازات اسلامی می باشد که مواد و مبنای آنها به طرز گزیده در حقوق مسئولیت مدنی از سوی قضات و حقوقدانان مورد استفاده قرار می گیرند اما آنچه برای تحقق این مسئله در این راستا مشکل زا بوده، فقدان میراثی جامع و مفید بدین منظور است. در این زمینه در حقوق ایران مطابق قانون مجازات اسلامی جدید تحولاتی در باب مبنای مسئولیت مدنی رخ داده و در نتیجه نگاه جدیدی به این قضیه ضرورت دارد. این پژوهش با بررسی تحلیلی و توصیفی اندیشه های حقوقی و مواد قانونی نشان می دهد که قانون مجازات اسلامی جدید، از حیث نظری تا حد بسیار زیادی، در حل معمای نحوه توزیع مسئولیت مدنی مانند تعادل و تناسب و ... هم چنین مسئولیت مدنی پزشکی و وسیله نقلیه و ... تا حد بسیار زیادی موفق یافته است. لذا با توجه به اخیرالتصویب بودن این قانون سعی شده است تا مبنای مسئولیت مدنی، اینکه بر مبنای تقصیر باشد یا مسئولیت محض و هم چنین نظایه های مختلف در مسئولیت مدنی را با حقوق انگلستان مقایسه نموده و آن را مورد تجزیه و تحلیل حقوقی قرار دهیم تا ابعاد تاریک حقوقی و ابهامات آن روشن شده و نقاط ضعف و قدرت هر یک پی ببریم. لذا به نظر میرسد اگر قاعده ای واحد انتخاب شود و هم چنین بین مواد قانون مجازات اسلامی و قوانین دیگر ارتباط

۸ □ مبنای مسئولیت مدنی در قانون مجازات اسلامی...

منطقی وجود داشته باشد نه تعارض. امید است هر چه زودتر با اصلاح قوانین سابق به سمت قوانینی عادلانه حرکت نماییم.

و من الله توفیق / سعیده صالحی / تابستان ۹۴

www.ketab.ir

مقدمه

انسان از زمان های قدیم برای حقوق و اموال خود ارزش قائل بوده است. امروزه در بسیاری از موارد شاهد رخ دادن حوادثی هستیم که باعث ورود خسارت به حقوق و اموال دیگران می شود. به همین دلیل مردم بیش از پیش نیاز به وجود امنیت دارند. نیاز به امنیت، نیاز اساسی و بنیادی است. به علاوه نیازی است که عمومیت دارد و همه آحاد یک جامعه را در بر می گیرد و عدم امنیت در هر یک از زمینه ها فرد را از تکامل باز می دارد. در روابط اجتماعی، هیچ کس نباید تحت هیچ شرایطی به دیگری ضرری را وارد کند. این امر یک قاعده اخلاقی است و عدالت اجتماعی است و کسی که به هر دلیلی به دیگری ضرری را وارد می کند، برابر او مسئول است و باید آن را جبران کند. برای پی بردن به اهمیت مسئولیت مدنی، کافی است توجه نماییم که قانونگذار و شارع در پایداری از حقوق مسئولیت مدنی به همان اندازه کوشیده است، که حفظ جان انسان ها را از اهداف اصلی خود شمرده است. بحث جبران خسارات که با عناوین گوناگونی همچون ضمان قهری، مسئولیت مدنی، جبران و شبه جرم به آن اشاره می شود یکی از مباحث مهم و پیچیده در حقوق به ویژه حقوق خصوصی می باشد. وجود قواعد عام و خاص و در عین حال متغیر در این بحث باعث پیچیدگی آنها از یک سو و مورد ابتلا و فراگیر بودن آنها موجب اهمیت این بخش از سوی دیگر شده است. قواعد مسئولیت مدنی به دلیل عملائی و عرفی بودن تا حد زیادی بین نظام های حقوقی مشترک می باشد، اما اختلاف نسبی مبانی و تفاوت در میزان توسعه یافتگی احکام و مسایل مسئولیت ها در نظام ها و کشورهای مختلف نیز قابل توجه می باشد. لذا بر آن شدیم تا حقوق کشور انگلستان را به عنوان مهم ترین کشور کامن لا با حقوق ایران مقایسه

۱۰. مبناى مسئولیت مدنى در قانون مجازات اسلامى...

نماییم. در این میان مسئولیت مدنى و قواعد در حقوق ایران ارتباط تنگاتنگى با قانون مجازات اسلامى دارند چراکه بسیاری از مواد مربوط به مسئولیت مدنى که از اهمیت فراوانى هم برخوردار مى باشند، در قانون مجازات اسلامى به کار رفته و مورد استفاده قرار مى گیرند. قانون مجازات اسلامى نیز یکى از مهم ترین قوانین در کشور ما مى باشد که پس از مدت ها انتظار در تاریخ ۱۳۹۲/۲/۳ مورد تأیید شورای نگهبان قرار گرفته است. بررسی و درک مسائل مربوط به مسئولیت مدنى در حقوق ایران پیچیده مى باشد، زیرا در حقوق ایران مسئولیت مدنى دارای بایى نظریى مختلفی است.

از دیر باز مسئله هاى حقوقى و فلسفى، در مقام حل معمای یافتن مسئول و یا تعیین مسئولیت اسباب متنوع، راهکارهاى متعدد و متفاوتى مانند مسئولیت سبب نزدیک ضمان سبب مقدماتى، تأثیر، مسئولیت سبب متعارف و غیره پیشنهاد نموده اند. در حقوق ایران نیز راهکارهاى تساوى مسئولیت، تقسیم مسئولیت به میزان تأثیر و یا نحوه سبب، توزیع خسارت به نسبت تقصیر مطرح شده است. با وجود تلاش هاى بسیار از جانب حقوقدانان، فیلسوفان، فقها و قضات مسئله سببیت هنوز پیچیده مى باشد. علاوه بر این ها در مورد مسئولیت مدنى پزشکان که از مباحث مهم مسئولیت مدنى مى باشد، در قانون مجازات اسلامى سابق چند ماده به این موضوع اختصاص داشت که با مبناى تقصیر سازگارى نداشت. وانگهی این مواد از لحاظ مبناى مسئولیت از حیث ماهنگى کافى برخوردار نبودند و در نهایت در تفسیر آنها اختلاف نظر دیده مى شد. همچنین در مورد مسئولیت مدنى ناشى از مالکیت اموال منقول و غیر منقول به همین شکل مى باشد. به هر حال علاوه بر اینها، در زمینه مبناى مسئولیت مدنى در زمینه مبناى مسئولیت پزشک، تعدد اسباب، مسایلى مطرح مى شود که قابل بحث است.

به همین منظور هدف آن است که علاوه بر بررسی تحولات مسئولیت مدنی در قانون مجازات اسلامی جدید مصوب ۱۳۹۲، آیا این تحولات در حوزه مسئولیت مدنی مفید می‌باشند یا خیر؟ و اینکه آیا این تحولات در قانون مجازات اسلامی جدید در تمامی شرایط با انصاف و عدالت حقوقی منطبق است یا خیر؟ مبنای تقصیر در حقوق ایران با انگلستان در موارد مختلف چه تفاوتی دارد؟ کدام به عدالت نزدیک‌ترند؟ آیا هر چه دامنه مسئولیت محض را بیشتر نمایم بهتر است یا مسئولیت بر مبنای تقصیر؟

در پی پاسخ به چنین سؤالاتی در طی دو فصل، مبنای مسئولیت مدنی حقوق ایران (فصل نخست) و مبنای مسئولیت مدنی حقوق انگلستان (فصل دوم) را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.